

MARIA D'HONGRIA A BARCELONA: EXEMPLE DE REBUDA D'UN PERSONATGE REIAL A LA BARCELONA DEL SEGLE XVII

Maria Prevosti

Introducció

El dia 8 de febrer de 1630 entrava solemnement a Barcelona la infanta d'Espanya Maria, reina d'Hongria. Venia a la Ciutat Comtal a embarcar-se, en el passatge que la portaria a Viena, on l'esperava el fill de l'emperador, el futur Ferran III, amb qui s'havia casat per poders.

Tot i tractar-se d'un esdeveniment poc rellevant, la visita de la reina d'Hongria no ha estat ignorada per la historiografia catalana, perquè no pot haver passat per alt a tot investigador que hagi utilitzat la documentació municipal d'aquests anys. El *Registre de Deliberacions* del Consell de Cent, el *Manual de Novells Ardits*, que registrava també les activitats dels consellers i els esdeveniments destacats de la ciutat, les *Rúbriques de Bruniquer* i el *Llibre de les solemnitats*, on es descrivien acuradament els fets solemnes que obeïen a un ceremonial més o menys complicat, totes aquestes fonts, ben conegudes pel període que ens ocupa, deixen constància de l'estada a Barcelona de la reina d'Hongria. També ho fa el *Dietari* de la Generalitat i –posats ja a fer un repàs de les fonts utilitzades– els llibres d'*Exemplars* i les *Resolucions Capitulars* de l'Arxiu de la Catedral, així com altres memòries de l'època, com els coneguts diaris personals de Miquel Parets i de Jeroni Pujades. A la col·lecció Bonsoms de la Biblioteca de Catalunya i a la secció de Manuscrits de la Biblioteca Nacional de Madrid podem trobar alguns fulletons impresos, que circulaven en aquella època com a intent molt incipient de periodisme i que fan descripcions detallades –tot i que amb més preocupació literària que històrica– de fets puntuals com ara l'entrada de la reina a la ciutat o el seu embarcament.

Finalment, he utilitzat per aquesta investigació una obra que pot resultar més innovadora. Es tracta dels *Annales Ferdinandei*. El seu autor és el comte Franz Christoph Khevenhüller (Khevenhüller en algunes versions), membre de la noblesa austríaca, que va fer carrera política a la cort imperial fins a obtenir el càrrec d'ambaixador a Espanya. Va dur a terme l'ambaixada de 1617 a 1630, mal pagat i mal ateses les seves consultes a la cort de l'emperador.¹ Va tornar a l'imperi el 1630, acompanyant la reina d'Hongria. Els seus biògrafs noten que Khevenhüller era catòlic, tot i que la seva família professava la confessió evangèlica. Aquest fet es deu probablement al seu contacte amb la Cort imperial, profundament entestada en la tasca de la Contrarreforma. La seva obra monumental, els *Annales*, que són una exhaustiva

---

1. AGUILERA, *Documentos que alberga*, p. 232.

crònica del regnat de Ferran II, resulten un instrument imprescindible per a l'estudi d'aquella època, per la gran quantitat de documents i informació de primera mà que inclouen. No obstant això, ha estat qualificada com a obra «amb una profunda carència de comprensió de les forces que subjauen sota la superfície dels esdeveniments»² i com a farragosa i partidista³.

Amb tot aquest material que he esmentat he intentat fer una anàlisi més detallada del pas de Maria d'Hongria per Barcelona. La significació d'aquest esdeveniment crec que es pot situar en dos nivells diferents. En primer lloc, el viatge de la infanta era important perquè era un pas en les relacions entre la monarquia hispànica i l'imperi. És per aquest motiu que no em cenyiré estrictament als dies que la infanta va passar a la nostra ciutat, sinó que analitzaré també els passos i els motius de les negociacions del seu matrimoni. No és la meua intenció analitzar en profunditat les relacions entre les dues branques de la casa d'Àustria en aquest període, però sí plantejar un marc on situar aquest enllaç matrimonial.

En un segon nivell, la presència de la infanta a Catalunya adquireix significació en quant es tractava d'un personatge reial, i més concretament de la germana de Felip IV, el monarca amb qui Catalunya començava a no tenir massa bones relacions.

Maria d'Àustria i les negociacions del seu matrimoni

La infanta Maria d'Àustria (Mariana en algunes fonts) fou la quarta filla de Felip III i Margarida d'Àustria. Vingué al món un 18 d'agost de l'any 1606. La seva germana gran, Ana, havia estat emmaridada amb el futur Lluís XIII de França, l'any de 1615, al mateix temps que l'hereu espanyol don Felipe prenia la princesa Isabel de Borbó com a esposa.

L'infant don Carlos era malaltís, i feble de caràcter. No es va arribar a casar i va morir el 1632. L'altre germà, el cardenal-infant don Fernando, estava destinat a la carrera eclesiàstica. Quin futur esperava a la filla petita de Felip III?

En el context de la rebel·lió dels Països Baixos, en què importava molt mantenir la neutralitat anglesa, resorgeix a la Cort la idea d'un matrimoni entre la infanta Maria i el fill de Jacob I d'Anglaterra. Durant uns anys, el tema del casament de la infanta amb el Príncep de Gal·les va ser objecte de multitud d'opinions, discussions, i consultes, no només en les altes esferes, sinó també entre el poble, que es nodria de les informacions que els aportaven els fulletons impresos o manuscrits, que circulaven de mà en mà.⁴

Franz Christoph Khevenhüller, l'ambaixador imperial, havia estat sempre en contra d'aquest casament. Segons Khevenhüller, Felip III havia declarat en el seu llit de mort que la infanta s'havia de casar amb el fill de l'emperador. A més, el matrimoni amb el príncep anglès podia ser perillós «pel cos i per l'ànima» de la infanta espanyola. Khevenhüller proposava una solució curiosa: que el Papa donés la dispensa per casar-se amb el Príncep de Gal·les a la filla de l'emperador, que estava més acostumada a tractar amb no catòlics i amb calvinistes. Ja que els anglesos són més semblants als alemanys en costums i llengua que no pas els espanyols, aquest matrimoni no seria tan perillós.⁵

Durant l'estada del Príncep de Gal·les a Espanya, l'any 1623, Khevenhüller veu la partida quasi perduda, però no deixa d'escriure a l'emperador que li sembla que en la qüestió del casament, alguna de les dues parts, sinó les dues, està «dissimulant» (en l'accepció del terme utilitzada a l'època).⁶ En efecte, el matrimoni no es va dur a terme.

La política internacional d'aquesta època s'ha d'entendre dins dels plans d'Olivares en la primera etapa del seu «*valimiento*». Per salvar la «*reputación*» de la monarquia hispànica sometent els rebels de les Províncies Unides havia ideat tres grans projectes: la «*Unión de Armas*», la creació d'un «*Almirantazgo*» i una lliga amb l'emperador i amb l'imperi, és a dir,

2. SCHWARZ, *The Imperial Privy Council*, p. 255.

3. AGUILERA, *Documentos que alberga*, p. 240.

4. La Biblioteca Nacional de Madrid conté molts exemplars d'aquest gènere, sobre el matrimoni del Príncep de Gal·les, en la secció de Manuscrits, que no cito per no ser aquest pròpiament l'objecte del present treball.

5. KHEVENHÜLLER, *Annales*, vol. X, col. 241-252.

6. KHEVENHÜLLER, *Annales*, vol. X, col. 271-277.

amb el màxim possible de prínceps alemanys. Ferran II no rebutjava del tot la idea d'una Lliga, però no estava disposat a prendre les armes contra els Països Baixos. El tema de l'aliança va ser complicat i discutit durant anys. Sembla ser que Khevenhüller veia molt positivament una unió com aquella i encoratjava Olivares amb unes aspiracions que no acabaven de trobar eco a l'imperi.⁷

Evidentment, la possibilitat d'un matrimoni entre les dues cases era un dels passos a fer per afavorir aquesta lliga que tant anhelava Olivares.

A finals de 1625, Felip IV donava la paraula a l'emperador que la seva germana es casaria amb el príncep Ferran.

En les negociacions del matrimoni, l'emperador no va obtenir tot el que desitjava. Franz Christoph Khevenhüller, l'ambaixador imperial, tenia ordres d'intentar per tots els mitjans que la infanta prengués per confessor un membre de la Companyia de Jesús, al·legant que tota la família imperial tenia confessors jesuïtes i que eren els més experimentats en «controvèrsies»⁸. L'emperador proposava el P. Pignalosa, que curiosament era el qui havia ensenyat castellà al rei d'Hongria. Aquest jesuïta va arribar a fer el viatge a Espanya per tal de convèncer la infanta. Però va ser inútil: la reina d'Hongria volia mantenir el seu confessor caputxí, el P. Fray Diego Quiroga.

Entre maig del 1626 i principis de 1627 es van fer a Brussel·les unes negociacions sobre l'aliança desitjada per Olivares, entre l'emperador, Espanya i els prínceps de la Lliga Catòlica de l'imperi. Però allí es va mostrar que tothom buscava ajuda sense obligar-se a res i la lliga no va arribar a constituir-se.⁹

Tot i el fracàs del projecte de la Lliga, Olivares no deixava d'insistir, a través de l'ambaixador espanyol, el duc d'Osona (a partir de 1626 marquès d'Aitona), en un trencament de l'imperi amb les Províncies Unides. A partir de 1628, a causa de la qüestió successòria de Màntua, Olivares demana també el trencament amb França.

Era el moment, a canvi, de fer un pas definitiu en les negociacions del matrimoni de la infanta Maria que tant s'estaven endarrerint.

El 13 de setembre de 1628 Olivares i Khevenhüller, com a plenipotenciaris del rei d'Espanya i de l'emperador, respectivament, firmen les capitulacions matrimonials¹⁰. Quedava establerta la unió entre Ferran III, rei apostòlic d'Hongria, Croàcia, Dalmàcia i Bohèmia, arxiduc d'Àustria, primogènit de l'emperador romà, i Maria, filla de Felip III d'Espanya, infanta d'Espanya, germana del rei Felip IV, ja reina d'Hongria i Bohèmia.

En les capitulacions es disposava que Ferran III havia de succeir el seu pare en els regnes d'Hongria i Bohèmia i en tots els que hi depenien, en l'archiducat d'Àustria i en la resta d'archiducats, comtats i senyorijs amb tot el que els corresponia. També s'establí que Ferran i la infanta Maria havien de ser coronats i intitulats reis d'Hongria i Bohèmia.¹¹

Les capitulacions es van enviar a la cort imperial i es va anunciar que la infanta emprendreia el viatge el 7 de gener de l'any següent. Però la sortida no va ser fins al desembre. Què va passar entretant? Per què es retardava el viatge de Maria?

A finals de 1628, Felip va tenir l'acudit d'acompanyar la seva germana fins a Barcelona. És per aquestes dates que el rei escriu les cartes als diputats de la Generalitat i al Consell de Cent anunciant que pensa anar a cloure les Corts i acompanyar la reina d'Hongria. Elliot atribueix aquest rampell a un intent per part del rei d'agafar ell mateix les regnes del poder, de deixar de ser un simple «rei por cerimonia», prenent decisions pel seu propi compte.¹²

Olivares i Khevenhüller es van afanyar a fer desistir el monarca d'aquesta idea. L'ambaixador imperial va fer un escrit al rei. En primer lloc, insistia en la urgència del viatge de la infanta: la partida no s'havia de retardar per manca de diners ni per cap altre motiu, ja que això

7. ERNST, *Madrid und Wien*, p. 26-30.

8. KHEVENHÜLLER, *Annales*, vol. XI, col. 10-11.

9. ERNST, *Madrid und Wien*, p. 33.

10. Pel text de les capitulacions veure KHEVENHÜLLER, *Annales*, vol. XI, col. 15-24.

11. La coronació de Ferran havia tingut lloc el 8 de desembre de 1625. El volum X dels *Annales Ferdinandei* conté un gravat de la cerimònia. En canvi, sembla ser que Maria no va arribar a ser coronada pròpiament.

12. ELLIOT, *El conde-duque*, p. 376.

suposaria un escàndol i un descrèdit de la monarquia a tot Europa. Khevenhüller proposava que la boda per poders es fes a Madrid mateix o al Pardo i que el rei acompanyés la infanta només fins Alcalà. Això suposaria un gran estalvi en les despeses del viatge, comparat amb l'enrenou que hauria comportat el trasllat de la cort a Barcelona. Dos motius aconsellaven la partida immediata de la infanta: en primer lloc, la salut d'aquesta, ja que si esperaven molt arribarien a Alemanya en ple hivern, mentre que si marxava ara es trobaria amb la millor estació de l'any.

Però el que en realitat més preocupava l'emperador era que Maria estigués a l'imperi pel novembre. En efecte, per aquell mes estava convocada la Dieta (*Reichstag*) i l'emperador confiava facilitar l'elecció del seu fill com a rei de romans «si el món veia que hi havia bona correspondència entre les dues corones»¹³. El tema que en aquells moments més importava a l'emperador, després de la Reforma, era el d'aquest casament.¹⁴ L'excusa de la manca de diners no la creuria ningú, deia Khevenhüller, i menys en un regne que ingressava cada any tants milions amb les flotes d'Amèrica.

Finalment, el rei va publicar la sortida de Madrid pel dia 26 de desembre de 1629. Significativament –ho fa notar Khevenhüller– era el dia de Sant Esteve, de qui portava el nom el primer i el sant rei d'Hongria, que va rebre del Cel la corona amb la que se seguien coronant els reis del país. Ningú creia que el viatge s'arribés a iniciar, tants eren els impediments que havien anat sortint. Però Felip IV va mantenir aquest cop la seva paraula i la comitiva va sortir en direcció a Alcalà. Les temperatures eren molt baixes i van començar les incomoditats.¹⁵

El viatge va prosseguir fins a Saragossa. El rei i els dos infants no es van quedar a Alcalà, com havia aconsellat Khevenhüller, sinó que van arribar a la capital aragonesa. I encara van haver d'abandonar la infanta d'incògnit, el dia 13 de gener, per evitar les llàgrimes de Maria, que després de la partida del seu germà va estar 7 dies sense sortir de les seves estances.

Mentre eren a Saragossa, una notícia va venir a retardar encara més el viatge. Algú va avisar que hi havia pesta a Catalunya. Felip IV va voler de seguida que la infanta esperés a Saragossa fins que es pogués reemprendre el viatge amb tota seguretat. Khevenhüller va córrer a dir que això no provocaria més que despeses innecessàries i que les estrictes mesures sanitàries que s'estaven prenent a Barcelona feien que la ciutat fos més segura que la mateixa Saragossa.¹⁶ Però a la vegada, Jeroni Pujades, amb una certa mala idea, ens informa en el seu *Dietari* que corrien els rumors que era el mateix virrei qui havia fet córrer l'alarma de pesta, per impedir que la reina d'Hongria vingués a Barcelona a embarcar i estalviar-se així les despeses que una tal rebuda suposava.¹⁷

El dia 28 de gener la comitiva surt de Saragossa. Acompanyava ara a la infanta el duc d'Alba, vingut des de Madrid després de la partida del rei.

A la Biblioteca Nacional de Madrid es conserven unes suposades «*Instrucciones secretas*» de Felip IV a la seva germana, que ens mostren què esperava el rei de la infanta com a esposa del futur emperador. El principal paper de Maria havia de ser el de mantenir la unitat de les dues branques de la casa d'Àustria: «...digo a V. Magestad que nunca se aparte de mi, ni se aparte de su marido, ni del Emperador, porque en no siendo unos somos perdidos.[...] es menester que V. Magestad este de mi parte verdaderamente y reduzga al Emperador y al Rey aunque se quieran apartar, como tambien si yo lo quisiera hazer se avia de poner V. Magestad de parte dellos.»¹⁸ Com a «*mi mayor embaxadora*», Felip IV informa la infanta de les principals qüestions de política internacional, donant un panorama clar, encara que poc aprofundit. Acaba recomanant insistentment a Maria que conservi «*el estilo de la casa de Borgoña*», com correspon a una infanta espanyola.

13. KHEVENHÜLLER, *Annales*, vol. XI, col. 29.

14. KHEVENHÜLLER, *Annales*, vol. XI, col. 550.

15. KHEVENHÜLLER, *Annales*, vol. XI, col. 586-590.

16. KHEVENHÜLLER, *Annales*, vol. XI, col. 916-917.

17. PUJADES, *Dietari*, p. 222.

18. BN Manuscrits 2362, fol. 19r-22v.

La reina d'Hongria a Catalunya

El primer contacte amb Catalunya es produeix a Puxalar (?), ciutat a la vora del riu Cinca, i per tant en la tan discutida frontera amb Aragó. A Puxalar, refereix Khevenhüller, una Companyia de catalans va venir a fer els honors a la reina. La següent etapa ja va ser Lleida, on la rebuda va ser més sofisticada. Pelpuche (Bellpuig?), Cervera, Igualada, i finalment la reina va pujar a Montserrat.

Khevenhüller no explica l'arribada al monestir; dóna ben bé la sensació que es tracta d'un oblit, ja que entremig inclou la carta d'Olivares notificant-li que el rei el nomena *Oberst Hofmeister* (cambrer major) de la infanta.¹⁹

Sí que en tenim notícies, en canvi, per altres fonts. Un fullet imprès de l'època explica com es va rebre la reina amb lluminàries i com va venerar la Imatge, molt devotament.²⁰ El dia 5 de febrer, la reina i alguns acompanyants van pujar per un camí tortuós i ple de perills per visitar algunes de les ermites de la muntanya: Santa Anna, Sant Jaume, Santíssima Trinitat. La reina va quedar admirada de les ermites i sobretot de què els ocellets portessin ametlles i grans als ermitans que allí vivien. El camí de baixada el va fer muntada en el ruc de l'abat, perquè, igual que les altres dames, ja no podia fer un pas més.²¹

El dia 7 va marxar la reina de Montserrat, no sense abans haver escoltat l'ofici cantat per l'escolania.

Hauria pogut ser durant aquesta estada a Montserrat que el pare Abat va parlar amb la infanta sobre el projecte de erigir un priorat de Montserrat a Viena. El monestir va enviar l'any següent el P. Peñalosa a la capital austríaca, per dur a terme aquesta fundació. Sembla ser que les negociacions van ser dificultoses, però finalment Ferran II va accedir a l'erecció del priorat.²²

Anys més tard, va ser Ferran III qui va dedicar un monestir a la Mare de Déu de Montserrat a Praga, capital de Bohèmia i el va encomanar als benedictins catalans. Però la devoció anava més enllà. Segons el P. Albareda en la seva *Història de Montserrat*, Ferran III va obtenir el primer fill per intercessió de la Mare de Déu de Montserrat. En una altra ocasió, la reina Maria va estar a punt de morir en el part, i la invocació a la Verge Bruna va salvar-li la vida, a ella i a la seva filla.²³

El tema de la devoció a la Mare de Déu de Montserrat a les terres imperials és certament de gran interès per estudiar les relacions entre Catalunya i Europa a l'edat Moderna, però la recerca es veu dificultada pel fet que els arxius del monestir van ser destruïts en la Guerra del Francès.

La reina d'Hongria a Barcelona

El dia 14 de desembre de l'any 1628 havia arribat al Consell de Cent una carta en la qual el Rei avisava que aniria pròximament a Barcelona –amb la intenció de cloure les corts obertes dos anys abans– acompanyat dels dos infants i de la reina d'Hongria, i demanava que es preparés l'allotjament. Adjuntava fins i tot un memorial i una planta indicant quines reformes volia que es fessin en les estances reials i evidentment la Ciutat va respondre que no tenien obligació de satisfer en aquest punt el desig de Sa Magestat i menys considerant l'estat de «summa pobresa» en què es trobava Barcelona.²⁴

Un any més tard, el rei havia canviat una mica de plans. En carta de 21 de desembre de 1629 anunciava que només la seva germana aniria a Barcelona i demanava que es preparés l'aprovisionament (això sí, evitant que pugessin els preus dels productes) i que es fessin

19. KHEVENHÜLLER, *Annales*, vol. XI, col. 924-927.

20. BC Fullets Bonsoms, nº 217.

21. KHEVENHÜLLER, *Annales*, vol. XI, col. 927.

22. Veure OPLL i RUDOLF, *España y Austria*, p. 156.

23. ALBAREDA, *Història de Montserrat*, p. 269.

24. AHCB Consell de Cent - Deliberacions II-138, fol. 18v.

demostracions de «*fiestas y regozijos*».²⁵ A partir d'aquí, ja els consellers comencen a preparar la rebuda de la reina. El primer pas consisteix en consultar els «exemplars», és a dir, les relacions de què s'ha fet en casos semblants. El Consell nomena 12 persones de tots els estaments per a què redactin un memorial amb tots els exemplars que puguin trobar.

Sobre el viatge de la infanta hi havia ambient de dubtes i d'incertesa, tal com hem vist que passava també a Madrid. Inclús quan finalment la comitiva va sortir de la capital, era imprevisible com seria la continuació del viatge. Arribaria Felip IV fins a Alcalà, fins a Saragossa o fins a Barcelona? Quan va ser a Saragossa, alguns van dir que ho feia només per poder-hi veure les festes que s'hi havien de fer, i no per amor a la seva germana²⁶. Una carta de don Joan Grau, del 5 de gener de 1630, expressa els mateixos sentiments:

«...Sa Magestat havia partit lo segon dia de Pascua acompanyant a la S^a Reyna de Ungria y se entenia que la acompanyara vuit ho deu lleguas. Ayr arriba un correu dient que sa Magestat arribara a Saragossa. Diuan alguns que per a veura las festas, otros fan otros discursos de que pasara a exa ciutat. Vuy aci no se sap res ab tertitut. Lo señor compte de Olivares es restat.»²⁷

El 14 de gener els consellers reben una carta del rei, que escrivia des de Saragossa. Felip IV explicava com havia hagut d'ajudar l'emperador en les rebel·lions protestants d'Alemanya. I «*como la felicidad de España consiste en tener lejos la guerra, devemos darle muchas gracias [al rey] de haber antepuesto el sustento de los ejercitos a las provisiones de su casa y al viaje de la Reyna de Ungria*». Per aquest motiu, demanava a la Ciutat un préstec de cinc mil escuts, que es deduirien del servei de les properes Corts.²⁸ El Consell no va concedir el préstec, alegant que es trobaventambé sense diners per la manca de blat i pel mal contagiós de la zona de l'Empordà. La vinguda de la reina ja començava a provocar tensions.

El dia 17 es llegia en el Consell el memorial d'exemplars d'altres entrades i visites reials i, atenent que la reina venia sola, sense el rei ni els infants, es van concretar tots els detalls de la rebuda: quan es farien les salves d'artilleria, quants dies durarien les alimaries o lluminàries, com es faria el pont per l'embarcació, etc. Els consellers es van posar d'acord amb la Diputació per fer les lluminàries els mateixos dies, «guardant l'ordre de la conformitat de les dos cases com sempre han acostumat».²⁹

El següent punt conflictiu, que va ser objecte de discussions fins al mateix dia de l'arribada de la reina (segons el *Llibre de les Solemnitats* fins dues hores abans de l'entrada), estava relacionat amb la col·locació de les diferents autoritats en el moment de l'entrada solemne. Un bon dia, els consellers s'assabenten que el virrei -el duc de Feria- ha decidit no anar a l'entrada. El motiu és que el duc d'Alba, que com hem vist acompanyava la infanta com a preceptor, vol anar a la mà dreta de la llitera on aniria la reina d'Hongria. Però aquesta és la posició que el virrei creia que li pertocava a ell i com que anar en una altra posició significaria un perjudici per ell, ha decidit simplement no anar a rebre la reina. Però els consellers veuen en això un perjudici també per la Ciutat. Després de molt insistir, el duc d'Alba accedeix a què el virrei vagi al costat dret de la llitera.³⁰

Un altre tema espinós va ser el de l'allotjament de totes les persones que venien amb la reina d'Hongria. El dia dos de febrer van arribar Barcelona uns ambaixadors de la reina demanant que es fessin els allotjaments. L'endemà mateix, el conseller terç, el veguer i l'escrivà racional, «anaren a cavall lo dematí y tot lo die per la ciutat apposentant.»³¹ Però al cap de dos dies algú va recordar que aquells allotjaments eren contra constitució, ja que només estaven obligats a fer-los per al rei, la reina, el primogènit i el governador general. No

25. AHCB Consell de Cent-Deliberacions II-139, 8 de gener de 1630.

26. PUJADES, *Dietari*, p. 225.

27. AHCB Consell de Cent -Cartes Comunes originals-69, fol. 5r.

28. AHCB Consell de Cent - Deliberacions II-139, 14 gener 1630.

29. ACA Dietari Generalitat n°37, 6 febrer 1630.

30. AHCB Consell de Cent - Deliberacions II-139, fol. 64r.

31. *Manual de Novells Ardits*, vol. X, p. 451.

obstant això, com que ja hi havia molta gent allotjada i la infanta estava per arribar, no es van tirar enrere els allotjaments fets, però, això sí, no se'n va fer cap més.

El dia 7 de febrer la reina d'Hongria va arribar a Sant Feliu i allí van acudir dos ambaixadors de la Ciutat a donar-li la benvinguda. Després de demanar llicència al duc d'Alba van besar la mà de la reina. Van assabentar-se també que l'entrada seria l'endemà a les 4 després de dinar.

El divendres dia 8 era el dia assenyalat. Però el primer contacte dels consellers amb Maria d'Hongria no va ser del tot afortunat. En primer lloc van arribar tard, doncs quan van trobar la comitiva, aquesta ja havia passat la Creu Coberta, que era el lloc on es solien fer les rebudes. Es van trobar que acompanyaven la reina els Diputats, oïdors i demés oficials de la Diputació i del General, que feia una estona havien pres el relleu al bisbe i capítol de la Seu, que també havien anat a rebre-la. En segon lloc, es van acostar a la llitera i es van inclinar molt –des del cavall– mostrant la intenció de besar la mà a la reina, però ella no la va allargar i els consellers es van haver d'anar col·locant en les seves posicions. El virrei anava finalment a la dreta de la llitera, el conseller en cap a l'esquerra i davant del bordó del conseller quint hi anava l'ambaixador d'Alemanya, el duc d'Alba i l'arquebisbe de Sevilla (de dreta a esquerra).³²

El recorregut que va seguir la reina –l'acostumat pels viatgers procedents de Madrid– és el següent: va entrar a la ciutat pel portal de Sant Antoni, on va haver grans salves d'arcabuseria i tocades de trompetes. Va seguir tot el carrer de l'Hospital i a l'arribar al Pla de la Boqueria, Rambla avall fins al Pla de Sant Francesc. Allà mateix estava la casa del duc de Cardona, on s'havia d'allotjar. Tot seguit arribada al palau, Maria va voler anar a veure el mar.

Rafael Seugon³³ narra amb gran pompa i exageració aquesta entrada de la reina i com la multitud sortia als carrers a veure l'espectacle de la desfilada que es va fer al Pla de Sant Francesc, on tots els nobles acudien, amb els seus luxosos vestits i el seguici de criats, carros i cavalls. Es va córrer l'estaferm i es van fer tornejos, la plaça estava il·luminada per «més de mil» atxes. Aquesta festa la va pagar la Diputació. Els dies següents van ser també molt festius, coincidint justament amb els tres dies de Carnestoltes: músiques i ball, màscares, representacions teatrals...

A banda de tota la gresca, les friccions amb els consellers no s'havien acabat encara. L'endemà de l'entrada, els consellers demanaren hora per anar a besar la mà de la reina. Al arribar al Palau, es produeix un breu diàleg amb el comte de Barajas, que els surt a rebre:

-«*Vuestras mercedes deben venir para besar la mano a su magestad*»

-«*Si señor, aquí venim en nom y per part de la Ciutat a besar la ma a sa magestat per a acudir a nostra obligatio*»

-«*Sta muy bien esso, pero adviertan que no se que me he entendido ensto del cobrir-se delante la reina; querria saber en esso lo que ay*».

Aleshores el conseller en cap explicà com els consellers de Barcelona tenien el privilegi de restar coberts davant dels reis.

-«*sto tiene alguna dificultad*», va respondre el comte.

I, després d'anar-ho a consultar, va fer passar els consellers a l'estança on es trobava la reina.³⁴ Els consellers van entrar coberts i la cerimònia de les salutacions va desenvolupar-se amb normalitat, però la polèmica estava servida.

Passats els dies agitats de la rebuda de la reina, Felip IV torna a insistir als consellers en la qüestió econòmica.³⁵ El 6 de març reben una carta on el rei demana de nou el préstec de 50.000 escuts. El Consell de Cent torna a deliberar sobre el tema i decideix fer una llista de peticions a canvi dels diners. Però el mateix virrei veu que les coses que demanen necessiten ser negociades més llargament i suspèn la demanda del préstec. Insisteix, però, en què el més aviat possible facin un donatiu a la reina, que es troba «en una necessitat apretada». Deprés de sotmetre-ho a votació, els consellers resolen fer un servei de 12.000 lliures i fan fer un

32. *Llibre de les Solemnitats*, vol. II, p. 177.

33. Seugon és l'autor del fulllet *El magestuoso recibimiento*, nº 217 de la col·lecció Bonsoms de la Biblioteca de Catalunya.

34. Veure *Llibre de les Solemnitats*, vol. II, p. 179.

35. Per tota aquesta qüestió veure AHCBC Consell de Cent - Deliberacions II-139, fol. 78r i ss.

cofret de fusta, recobert de vellut, per a posar-hi els trentins nous amb què es pagaria la quantitat. Tenint en compte que la ciutat de Daroca havia ofert 1.000 ducats a la reina i Saragossa 4.000 més 10.000 per al rei, la quantitat no era res de l'altre món.³⁶

Però el comte de Barajas ha fet córrer la veu que els consellers no tornarien a entrar coberts a la presència de la reina. Això provoca tot un seguit de deliberacions, recerca d'«exemplars», consultes amb el virrei, que tenen per resultat la resolució que els consellers no deixaran perdre les seves prerrogatives i no aniran a oferir el servei a la reina, sinó que els diners seran girats a la Taula de Canvi perquè la reina en pugui disposar.

Començada la Quaresma, la infanta Maria va emprar el seu temps en visitar els convents i esglésies de la ciutat. Miquel Parets transcriu en la seva obra dos textos copiats amb tota probabilitat de fullets semblants al ja citat de Rafael Seugon. Parets els tradueix al català, però la còpia és totalment fidel. Aquests fullets parlen de «les visites que sa Magestat feu a les cases de religió», i esmenta així: les monges de Jonqueres, el sepulcre de Sant Ramon, els pares de Sant Francesc, les monges de Pedralbes, els pares de la Mercè, les monges descalces de Sant Josep, les de Jerusalem, entre d'altres.³⁷

El Dijous Sant, la reina va oferir un convit a dotze pobres i va rentar els peus a un pobre minyó. Però a partir de la Pasqua, que va caure a finals de març, no sabem molt bé a què es va dedicar Maria d'Hongria. A l'abril va celebrar l'aniversari del rei, que s'esqueia el dia 8, i va fer tres sortides més a diferents convents. Al maig, només va sortir cinc cops, un d'ells per anar a «provar el mar» en una de les galeres en què s'hauria d'embarcar.³⁸

A Barcelona es deia que la reina tardava tant a marxar perquè a prop de les costes franceses hi havia vaixells de moros que haurien pogut inquietar el passatge. Altres deien que era l'emperador, el qui retenia Maria d'Hongria a Barcelona. Altres, que Felip IV tenia por de les grans guerres que hi havia a Europa.³⁹ La gent buscava una explicació a aquelladomora del viatge aparentment innecessària.

Khevenhüller estava frisós pensant en què ell hauria de respondre davant l'emperador d'aquest excessiu retard que s'anava acumulant. Un dels factors que va contribuir inevitablement a la postergació de la partida va ser el gran retard amb què van arribar les galeres que havien de dur la reina. Khevenhüller va escriure a Olivares demanant explicacions. L'ambaixador imperial es lamenta de l'estada massa llarga a Saragossa, de què les galeres no han arribat encara, de què no arriben les remeses de diners pel manteniment de la reina i el seu sèquit. L'intercanvi de cartes amb Olivares està fet en un to agressiu. El *conde-duque* respon que no està en les mans del rei el control dels vents i que no pot fer-hi res si les galeres no han pogut navegar més depressa. En la qüestió econòmica, explica com aquest any s'han gastat 4 milions de corones en els Països Baixos, 2 milions per les armades de l'Índia i el casament de la infanta i el viatge comportaven ja un milió dues centes mil corones, i tot això sense que hagués arribat encara la flota. A més, s'esperava obtenir alguna ajuda de la ciutat de Barcelona, cosa que, com hem vist, no havia sigut possible.

Soprèn en gran manera, després de llegir les cartes punyents que s'han dirigit l'un a l'altre, trobar una última carta de Khevenhüller agraïnt de cor a Olivares la resposta a les seves queixes, que li servirà per treure's la responsabilitat de sobre davant la cort imperial. Acaba dient que espera que la susceptibilitat que ha mostrat Olivares en les cartes no fos real, sinó fingida per tal de disculpar millor el retard del viatge davant de l'emperador.⁴⁰

El dia 17 de maig va arribar a Barcelona un cavaller francès portantuna carta de la reina de França per la seva germana la reina d'Hongria. Però el cavaller procedeix de llocs on se sospiten brots de pesta i la ciutat li veta l'entrada. S'haurà d'esperar fora muralles, i en tot cas, pot fer passar la carta banyada en vinagre (!) per que algú la porti a la reina.⁴¹

36. Una lliura equivalia quasi a un ducat castellà.

37. PARETS, *De molts successos*, fol. 30r i 31v.

38. KHEVENHÜLLER, *Annales*, vol. XI, col. 931-933 i PARETS, *De molts successos*, fol. 31v-32v.

39. PUJADES, *Dietari*, p. 227.

40. KHEVENHÜLLER, *Annales*, vol. XI, col. 933-942.

41. AHCBC Consell de Cent - Deliberacions II-139, 17 maig 1630.

La carta de la reina Ana contenia una invitació a Maria d'Hongria per passar per França. Khevenhüller es mostra ràpidament contrari a aquesta visita, que suposaria de nou una gran pèrdua de temps. En una carta a Olivares exposa com seria del tot perjudicial que la reina desembarqués a França, tant per l'enemistat que hi ha entre les dues nacions, com pel possible contagi de pesta, com pels diners i el temps que costaria. Proposa l'alternativa de què les reines es trobin en una de les galeres, per evitar així el desembarcament.⁴²

Després de tots els entrebancs, arriba el dia de l'embarcament de la reina, que fou el 12 de juny de 1630. Els consellers de Barcelona no van ser presents en el comiat, tenint en compte que no hi haurien pogut anar coberts.

Segons el Dietari de la Generalitat hi havia 25 galeres (altres fonts en compten 24 o 23), de Nàpols, Espanya i Gènova. La reina anava en la capitana de Nàpols.⁴³ El comiat va ser a base de salves d'artilleria i molta expectació de les multituds. Ho refereix amb tot detall un altre fulllet transcrit per Parets.⁴⁴ En canvi, el *Llibre de les Solemnitats* deixa el text incomplet per motius desconeguts.

Conclusions

Heus aquí els fets principals del matrimoni i inici del viatge de la infanta Maria, reina d'Hongria.

Reprement els dos nivells de significació que esmentava en la introducció d'aquest treball, intentaré ara fer unes breus reflexions que serveixin de resum i de conclusió.

El matrimoni de la infanta espanyola amb el fill de l'emperador juga, sens dubte, un paper important en les relacions de la monarquia hispànica amb l'imperi. Però aquest paper ha estat bastant oblidat. Inclús en la mateixa època dels fets, va tenir molt més predicament el projecte de boda amb el Príncep de Gal·les, potser degut al rebombori que va suposar la vinguda del Príncep en persona, que no pas l'efectiu matrimoni amb Ferran III.

En els intents d'Olivares d'establir una aliança amb l'imperi, un enllaç matrimonial d'aquest tipus era molt significatiu. Però si això era així, per què es va retardar tant el casament? I, un cop realitzat, per què va durar tant el viatge? El trajecte Madrid-Barcelona costava quatre dies a un correu ordinari. És obvi que els desplaçaments de cort eren molt més lents, però el mes i mig que va tardar la reina d'Hongria no deixa de ser un temps excessivament llarg. Pot haver-hi jugat algun paper la resistència de la mateixa infanta a abandonar la seva terra, pensant que no la havia de tornar a trepitjar mai més? Junt a aquests possibles factors sentimentals, cobren més importància els motius polítics i econòmics. Hem vist com l'emperador adoptava una actitud poc decidida envers els interessos del seu parent espanyol. Ni en els Països Baixos, ni en la qüestió d'Itàlia, ni en la postura enfront de França, Ferran II no va actuar obertament a favor de Felip IV. No oblidem, és clar, la situació de guerra en què es trobava Europa.

També hem vist com econòmicament no tot marxava com el rei i Olivares haurien desitjat. El viatge, la dot matrimonial i el posterior manteniment del «Palacio» de la reina d'Hongria⁴⁵ eren despeses considerables per la situació problemàtica en què es trobaven les finances reials.

Tots aquests factors van influir en què el matrimoni, que de fet ja estava decidit l'any 1625, no es realitzés fins a finals de 1629.

Finalment, Maria va arribar a Barcelona. Però l'estada a la ciutat que només havia de servir de port va allargar-se fins a més de quatre mesos. Per què, de nou, va retardar-se tant la partida? Podem afirmar que els motius van ser principalment econòmics, hem vist ja les queixes que Khevenhüller fa sobre aquestes qüestions.

42. KHEVENHÜLLER, *Annales*, vol. XI, col. 944-947.

43. ACA Dietari Generalitat n° 37, 12 juny 1630.

44. PARETS, *De molts successos*, fol. 33r.

45. El manteniment de la cort de la reina un cop a l'imperi anava també a càrrec de la monarquia hispànica i comportava 1.665 florins mensuals. Veure ERNST, *Madrid und Wien*, p. 284.

A Barcelona apareixen també un altre tipus de conflictes, que hem de situar en el segon dels nivells de què parlavem. Es tracta de les topades de la reina amb els consellers, sobretot en referència al tema de la cobertura. La vinguda de Maria d'Hongria l'any 1630 és un dels esglaons que porten a la ruptura de 1640. L'ambient a Catalunya estava caldejat pel record de les Corts inconcluses de 1626 i a això s'afegien els altres dos problemes que apareixen continuament en les *Deliberacions* del Consell de Cent per les mateixes dates en què es discutien els honors que s'havien de fer a la reina. Aquests dos problemes són la pesta i els greuges provocats pels soldats allotjats al Principat.

Per la gent de Barcelona, pel poble que no tenia massa participació en les qüestions polítiques, la vinguda de la reina va suposar un augment de les festes i diversions, que van venir a coincidir, en aquell mateix any de 1630, amb les celebracions en motiu dels progressos en el procés decanonització de Sant Oleguer, bisbe de Barcelona.

La realització d'aquest treball ha suscitat nombroses qüestions que queden encara obertes a la investigació. Per exemple, seria de gran interès estudiar la continuació del viatge de la reina i la seva arribada a Viena, així com el paper que va jugar, ja com a emperadriu, en la cort de Ferran III. Maria d'Hongria va morir a Linz el 1646, als 40 anys d'edat. Va ser mare del futur Leopold I, així com de Marianna qui, en segones núpcies casaria amb Felip IV, i donaria a la monarquia hispànica l'últim sobirà de la casa d'Àustria.

BIBLIOGRAFIA

- AGUILERA, César, «Documentos que alberga el fondo Khevenhüller en Nüremberg, Viena, y la documentación que hay en Madrid sobre el mencionado fondo», a *Boletín de la R.A.H.*, t. CLXIV, abril-junio 1969, p. 199 i ss.
- ALBAREDA, Anselm M., *Història de Montserrat*, Abadia de Montserrat, Barcelona 1988, [1ª ed. 1931].
- ELLIOT, J.H., *El conde-duque de Olivares*, Crítica, Barcelona 1990, [1ª ed. 1986].
- ERNST, Hildegard, *Madrid und Wien 1632-1637. Politik und Finanzen in den Beziehungen zwischen Philipp IV. und Ferdinand II.*, Schriftenreihe der Vereinigung zur Erforschung der Neueren Geschichte, Band 18, Münster 1991.
- KHEVENHÜLLER, Franz Christoph, *Annales Ferdinandeï*, 12 vols., Leipzig 1724.
- Llibre de les solemnitats de Barcelona*, editat per A. Duran i Sanpere i J. Sanabre, Pvre., Barcelona 1947.
- Manual de Novells Ardits - Dietari de l'Antich Consell Barceloní*, editat per F. Schwartz i F. Carreras Candi, Barcelona 1892.
- OPLL, Ferdinand i Karl RUDOLF, *Espanya y Austria*, Cátedra, Madrid 1997.
- PARETS, Miquel, *De molts successos que Han Succeït dins Barcelona i en Molts Altres Llocs de Catalunya dignes de Memòria*, Mss. 224 (26 març 1626-20 octubre 1645), Biblioteca Universitària de Barcelona.
- PUJADES, Jeroni, *Dietari*, editat per J.M. Casas Homs, Barcelona 1975-76.
- Rúbriques de Bruniquer. Ceremonial dels Magnífichs Consellers y Regiment de la Ciutat de Barcelona*, Barcelona 1912.
- SCHWARZ, Henry F., *The Imperial Privy Council in the Seventeenth Century*, Greenwood Press, Connecticut 1972, [1ª ed. 1943].

ABREVIATURES

- ACA: Arxiu de la Corona d'Aragó, Barcelona
- AHCB: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
- BC: Biblioteca de Catalunya, Barcelona
- BN: Biblioteca Nacional, Madrid